

رفتار پیامبر (ص) با خانواده

نویسنده: استاد ناصر باقری بیدهندی

انتشار: وبگاه رسمی استاد ناصر باقری بیدهندی

www.baqeribidhendi.ir

منبع: مجله فرهنگ کوثر بهار ۱۳۸۱ - شماره ۴۹ (۵ صفحه - از ۱۰۳ تا ۱۰۷)

رهبران اسلام در همه زمینه های زندگی، راهنمایی های لازم را بیان کردند تا هر عضو جامعه اسلامی از هر جهت فردی و اجتماعی کامل باشد.

مشاهده سیره عملی ((اسوه های حسنه)) از سخنان آنان نقش بیشتری در زندگی نسل جوان دارد، سیره هر شخصیت بیشتر از سخنش گویای هویت واقعی اوست. اگر سخن از زبان شخص بیرون می آید، سیره از مرکز دل آن شخصیت برمی خیزد. و سیره عملی پیامبر اکرم(ص) و خاندان پاکش در تمامی زمینه ها بهترین تابلو و الگو برای تاسیس مدینه فاضله و جامعه نمونه اسلامی است.

اخلاق خانوادگی پیامبر(ص)

یافتن و داشتن اسوه و چهار چوب های فکری، کرداری و گفتاری در روابط خانوادگی برای هر انسانی توفیقی در جهت تکامل هر چه بهتر اوست. از سویی محک اخلاق انسان در خانواده است زیرا اشخاص در بیرون قدرت بر رفتار ضد اخلاقی ندارند یا به دلیل پاره ای ملاحظات، بد اخلاقی نمی کنند. آن کس که در منزل که زن و فرزندانش تحت نظر اویند خوش رفتاری کرد، خوش اخلاق است.

در این مقاله نمایی کلی از اخلاق خانوادگی پیامبر(ص) را - که سرمشق اعلا و بالاترین اسوه(۱) و نمونه برجسته اخلاق الهی است و برای تکمیل اخلاق مبعوث شد- (۲) تصویر می کنیم تا با الهام گیری از سیره والای او زندگی خدایسندانه ای داشته باشیم و به گونه ای که آن بزرگوار با اعضای خانواده رفتار می کرد معاشرت کنیم، به گونه ای سخن بگوییم که آن حضرت سخن می گفت، آن جایی غضب کنیم که آن عزیز خشمگین می شد، و جایی عفو کنیم که آن جناب می بخشید.(۳)

عایشه، عیال رسول خدا(ص) که به خصوصیات اخلاقی او آگاه بود، جزئیات اخلاقی و رفتاری پیامبر را در یک جمله خلاصه کرد؛ که در روایت آمده است:

قال سعد بن هشام: دخلت علی عایشه، فسألتهما عن اخلاق رسول الله صلی الله علیه و آله. فقالت: إما تقرأ القرآن؟ قلت: بلی، قالت: خلق رسول الله(ص) القرآن.

مرحوم فیض کاشانی در کتاب ((محجه البیضا)) از ((سعدبن هشام)) روایت کرده که گفت: به دیدار ((عایشه)) رفتم و از اخلاق رسول خدا(ص) پرسیدم. او گفت: آیا قرآن نمی خوانی؟ گفتم: چرا. گفت: اخلاق رسول خدا(ص) قرآنی است. (۴)

قالت عایشه: ما کان احد احسن خلقا منه ۹ ما دعاه احد من اصحابه و لا اهل بيته الا قال: لبیک ؛ عایشه گفته است: احدی از پیامبر(ص) خوش خلق تر نبود، هیچ کس از اصحاب و اهل بیت او را صدا نمی زد مگر این که در جواب می فرمود: لبیک. (۵)

رشید الدین میبیدی در تفسیر آیه (انک لعلی خلق عظیم)(۶) می گوید:

((رسول خدا(ص) امر و نهی قرآن را چنان پیش رفتی و نگه داشتی به خوش طبعی که گویی خلق وی و طبع وی خود آن بود.))

بلغ العلی بکماله کشف الدجی بجمالہ

حسن ت جمیع خصاله صلوا علیه و آله

او رهنمودهای قرآن را به دل می گرفت و در زندگی اش از شیوه ای که قرآن پیشنهاد می کرد! - بی هیچ انحرافی و بی آن که هیچ ناراحتی در آن روا دارد - پیروی می کرد و لذا تجسم قرآن به حساب می آمد. و این ادعا از نظر کلام الله مجید مورد تأیید است. (۷)

کار در منزل

((خیرکم، خیرکم لنسائه و انا خیرکم لنسائی. (۸)؛ بهترین شما شخصی است که با همسرش خوش رفتارتر باشد و من از تمامی شما نسبت به همسرانم خوش رفتارترم.)) در اخلاق حضرت محمد، همین بس که با آن جلالت و موقعیتی که به سلاطین نامه دعوت می نوشت در خانه، تا حد امکان کارش را شخصا انجام می داد. (۹)

اهل سیره نوشته اند: پیامبر خدا در خانه خویش خدمتکار اهل خود بود، گوشت را تکه

تکه می کرد و بر سفره غذای حقیرانه می نشست و انگشتان خویش را می لیسید، بز خود را می دوشید و لباس خود را وصله می نمود و بر شتر خود عقال می زد و به نایقه خود علف می داد، با خدمتکار منزل آرد را آسیاب می کرد و خمیر می ساخت. (۱۰)

ابن شهر آشوب در کتاب مناقب، (ج ۱، ص ۱۴۶) روایت کرده که: ((رسول خدا(ص) کفش خود را وصله می زد، پوشاک خویش را می دوخت، در منزل را شخصا باز می کرد، گوسفندان و شترها را می دوشید و به هنگام خسته شدن خادمش در دستاس کردن به کمک او می شتافت و آب وضوی شبش را خود تهیه می کرد. و در همه کارها به اهل خانه کمک می کرد.))

لوازم خانه و زندگانی را به پشت خود از بازار به خانه می برد.

گاه اتفاق می افتاد که حضرت خانه خویش را نظافت می کرد و جارو می کشید و خود مکرر می فرمود: ((کمک به همسر و کارهای منزل، صدقه و احسان در راه خدا محسوب می شود.)) (۱۱)

از عایشه نقل شده که گفته است: محبوب ترین کارها نزد رسول خدا(ص) خیاطی بود. (۱۲)

پیامبر اکرم(ص) با همه عظمت و موقعیت ممتازش در منزل کار می کرد. و به نگهداری و پرستاری از کودکان می پرداخت. (۱۳)

عایشه همسر آن حضرت می گوید:

وقتی خلوت می شد، پیامبر لباس خود را می دوخت و کفش خویش را وصله می کرد. (۱۴)

علی(ع) بیش از سی سال عمر خود را با رسول خدا(ص) سپری کرده و شناساترین فرد به رسول خدا بوده و از اخلاق داخلی و خارجی حضرتش اطلاع دقیق داشته، امام حسین(ع) می فرماید:

سألت إبي عن مدخل رسول الله صلى الله عليه و آله، فقال: كان دخوله في نفسه مأذونا في ذلك، فإذا أوى الى منزله جزأ دخوله ثلاثه اجزأ، جزءا لله و جزءا لا هله و جزءا لنفسه.

ثم جزء جزئه بينه و بين الناس فيرد ذلك بالخاصه على العامه و لا يدخر عنهم عنه شيئا... (١٥)

از پدرم در مورد امور رسول خدا(ص) در داخل خانه سوال کردم، فرمودند: وقتی به خانه اش می رفت، اوقاتش را سه قسمت می کرد: یک قسمت برای خدا، و یک قسمت برای خانواده اش، و یک قسمت برای خودش، آن گاه قسمت خودش را نیز میان خود و مردم تقسیم می کرد و آن را برای بستگان و بزرگان صحابه (که در منزلش به خدمت او می رسیدند) قرار می داد و ذره ای از امکانات خود را از آنان دریغ نمی نمود (بلکه آن چه امکان داشت در حقشان انجام می داد). (١٦)

حضرت در مورد اموری که به شخص او مربوط می شد، خشمگین نمی شد. تنها برای خدا، آن گاه که حرمت های الهی شکسته می شد، غضب می کرد.

یکی از همسران آن حضرت می گوید: وقتی رسول خدا(ص) غضب می کرد به جز علی(ع) کسی را یارای سخن گفتن با حضرتش نبود. (١٧)

علاوه بر همسران، هم نشینان روزانه پیامبر(ص) عبارت بودند از فاطمه و شوهر و فرزندان و به گواهی تاریخ و روایات فراوان، علاقه پیامبر خاتم(ص) به آن ها قابل قیاس با دیگر کسان و نزدیکان حضرت نبود. به موجب روایتی که عایشه نقل کرد، هر گاه فاطمه(س) بر پدر وارد می شد رسول خدا(ص) جلوی پای دخترش بلند می شد و او را می بوسید و در جای خود می نشاند. (١٨)

در عروسی فاطمه(س) زنان مسرور بودند و اظهار شادمانی می کردند و سرود می خواندند و می گفتند: ابوها سید الناس. رسول خدا(ص) فرمود: بگوئید و بعلها ذو الشده الباس.

و این مصراع چون در مدح حضرت امیرالمومنین(ع) بود، با آن که رسول خدا خواسته بود بانوان بگویند اما عایشه، زنان را منع کرد از اضافه کردن این مصراع. پیامبر(ص) متوجه موضوع شد و فرمود: عایشه عداوت ما را ترک نمی کند! (۱۹)

روزی رسول اکرم(ص) وارد اطاق عایشه شد مشاهده کرد که تکه نانی روی زمین و زیر دست و پا افتاده است آن را برداشته و خورد و سپس فرمود:

((یا حمیرا! اکر می جوار نعم الله علیک فانها لم تنفر من قوم فکادت تعود الیهم.

ای حمیرا! مجاورت نعمت های الهی را بر خویشتن گرامی دار تا هرگز نعمت های خداوندی از مردم دور نشوند. (۲۰)

پی نوشت ها:

۱. لقد كان لكم في رسول الله اسوه حسنه لمن كان يرجو الله و اليوم الآخر و ذكر الله كثيرا / سوره احزاب, آيه ۲۲. و نیز نک: نهج البلاغه, خطبه ۱۶۰ و ربيع الابرار, ص ۳۸۳.
۲. قال النبي(ص): ((انما بعثت لاتمم مكارم الاخلاق; همانا مبعوث شدنم برای تکمیل اخلاق است)).
۳. مجمع البيان, ج ۱۰, (تفسیر سوره قلم).
۴. مجموعه ورام, ج ۱, ص ۸۹; سنن النبي, ص ۵۸ و محجه البيضا, ج ۴, ص ۱۲۰.
۵. كحل البصر, ص ۹۴.
۶. قلم, آيه ۴.
۷. آمن الرسول بما انزل اليه من ربه, (بقره, آيه ۲۸۵).
۸. وافى, ج ۳, ص ۱۱۷; وسائل, ج ۱۴, ص ۱۲۲ و الاحياء, ج ۲, ص ۴۱.
۹. مجمع الزوائد, ج ۴, ص ۳۰۳.
۱۰. كحل البصر, ص ۱۰۲.
۱۱. خدمتک زوجک صدقه. ر.ک: العبقريات الاسلاميه, ص ۱۹۲ و الرسول, ج ۱, ص ۱۶۵.
۱۲. مكارم الاخلاق, ص ۱۰.
۱۳. بحار الانوار, ج ۱۶, ص ۲۲۷.
۱۴. همان, ص ۲۳۰ و مكارم الاخلاق, ص ۱۵.
۱۵. سنن النبي, ص ۱۴; معاني الاخبار, ص ۸۰; بحار الانوار, ج ۱۶, ص ۱۵۰ و غيره.
۱۶. سيمای پیامبر اسلام, ترجمه ((مختصر الشمانل المحمديه)), حاج شيخ عباس قمي, ص ۵۳.
۱۷. منتخب كنز العمال, ج ۳, ص ۸۲.
۱۸. صحيح ترمذي, ج ۲, ص ۳۱۹.
۱۹. رياحين الشريعه, ج ۱, ص ۹۸.
۲۰. فروع كافي, ج ۲, ص ۱۵۸ و ۱۶۵.